

УДК 347.73

В. В. Солопенко
аспірант кафедри фінансового права
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИДАТКІВ НА ПАРАОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ

Останніми роками спорту в Україні довелося зіштовхнутися з багатьма різноплановими проблемами, серед яких основними є такі: відсутність і недосконалість законодавчої бази (відсутність правової норми, що регулює відповідне питання, наявність правових прогалин та правових колізій тощо); невідповідність системи публічного адміністрування спортом новим умовам розвитку сфери; постійна реорганізація державного органу управління у сфері фізичної культури та спорту; відсутність чіткого розмежування функцій між суб'єктами публічної адміністрації, а також різними державними і суспільними організаціями; економічна криза тощо. Особливо гостро стоїть питання відсутності різнобічної уваги параолімпійському спорту в Україні. На сучасному етапі функціонування параолімпійського спорту питання фінансового, матеріально-технічного забезпечення залишається недостатньо вирішеним і потребує всебічного вивчення, а також привернення уваги органів публічної адміністрації та громадськості до зазначених проблем.

На нашу думку, дослідження проблем фінансового та матеріально-технічного забезпечення розвитку фізичної культури і спорту є актуальним, зокрема в умовах асоціації України з Європейським Союзом та встановлення авторитету нашої держави на міжнародній арені.

Метою статті є визначення особливостей правового регулювання видатків на параолімпійський спорт.

Проблемним і дискусійним питанням фінансування сфери фізичної культури та спорту, зокрема параолімпійського спорту, присвячено ряд праць, у яких висвітлено окремі аспекти цієї проблеми. Удосконалення процесу фінансування спорту вищих досягнень досліджували Д.С. Гадайчук, І.Л. Гасюк, О.О. Іванов, Ю.А. Іванченко, А.О. Кухтій, А.М. Куца, З. Мухаммат, В.І. Петрусевич, М.М. Дутчак, А.В. Нестерова та інші вчені.

За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ), понад 1 млрд людей мають якусь форму інвалідності, а це майже 15% населення світу. У людей з інвалідністю висока ймовірність бути безробітним і, загалом, заробляти менше, ніж здоровим людям. Статистичні дані свідчать, що зайнятість серед чоловіків з інвалідністю (35%) і жінок з інвалідністю (20%) нижча, ніж серед людей без інвалідності (у чо-

ловіків – 65%, у жінок – 30%). В Україні понад 2 млн 800 тис. людей мають статус особи з інвалідністю, з них 151 тис. – діти. Це 6,1% від загальної кількості населення. І майже 80% осіб з інвалідністю – це люди працездатного віку.[1].

Спорт для людей з інвалідністю у нас – це одна з небагатьох можливостей реалізуватися в житті, на відміну від розвинених країн, де люди з інвалідністю мають таких можливостей набагато більше. Українська команда параолімпійців входить до п'ятірки найсильніших команд світу. Упродовж 2014–2016 рр. на параолімпіадах наші спортсмени вибороли загалом 257 медалей, із них 84 золотих. Для прикладу, у бразильському Ріо-де-Жанейро з 7 по 18 вересня 2016 року проходили Параолімпійські ігри, в яких брали участь 172 українських спортсмени. Вони отримали 117 медалей, з них 41 золота, 37 срібних та 39 бронзових медалей [2].

Досліджуючи проблематику видатків на параолімпійський спорт, варто навести твердження президента Національного параолімпійського комітету України В.М. Сушкевича стосовно фінансування параолімпійського спорту. Так, він відзначає, що державне фінансування – це єдине джерело підтримки параолімпійців, якщо не зважати на дрібних спонсорів. Хоча це і відносно невеликі суми з бюджету, проте ці гроші допомагають забезпечити основні потреби спортсменів. У 2012 році дійшло до того, що лише в останній момент знайшлися кошти, аби відправити спортсменів на Ігри до Лондона. А втім, спортивні функціонери пояснюють: навіть у розвинених країнах пріоритетним є «традиційний» спорт високих досягнень, багато видів якого комерційно успішні, чого не скажеш про параолімпійські види. А в те, на чому можна заробити, звісно, вкладається більше грошей. Іншими словами, фінансування спорту вищих досягнень в Україні не завжди дозволяє нашим олімпійцям на рівних конкурувати у світі, а от параолімпійцям грошей, вочевидь, вистачає [3].

У різних країнах спорт фінансується за різною системою, подекуди навіть немає такого поняття, як «державне фінансування підготовки олімпійців». Звісно, і в Росії, і в Китаї саме держава підтримує спортсменів фінансово, вона – головний інвестор підготовки національної збірної.

У США немає централізованого державного фінансування спорту. Рівень підтримки там залежить від конкретного виду спорту, конкретних

спортсменів та від спонсорів. Тобто серйозно фінансуються ті види спорту, які є популярними, приносять прибутки (гімнастика, легка атлетика, бейсбол). Усі решта, включно з параолімпійськими видами, не мають такої підтримки, а тому розраховують на власні сили та спонсорів.

Росія витрачає на підготовку спортсменів з олімпійських видів спорту, як підрахував портал РБК (російське інформаційне агентство «РосБізнесКонсалтинг»), близько 2 млрд руб. на рік, тобто приблизно 800 млн грн. Для порівняння: на всю підготовку до Ігор у Ріо-де-Жанейро Україна витратила тільки 250 млн грн.

Конкуренція у світі атлетів, які мають фізичні вади, значно менша. Статистика красномовна: у цьогорічних Олімпійських іграх взяли участь понад 11,5 тис. спортсменів, а у Параолімпіаді – тільки 4,5 тис. Однак це не знижує досягнення українських параолімпійців у Ріо, де наші спортсмени встановили 109 рекордів у трьох видах спорту (плавання – 94, легка атлетика – 14, пауерліфтинг – 1). Загалом – 22 рекорди світу, 32 параолімпійські рекорди та 54 рекорди Європи.

Так, наприклад, тільки за результатами Параолімпіади 2016 року в Ріо Міністерством молоді та спорту України ухвалено рішення, що всім переможцям та призерам Параолімпіади виплатять максимальні призові: за I місце – 40 тис. дол. США; за II місце – 26 тис. дол.; за III місце – 18 тис. дол. [4].

Д.Л. Гайдук відзначає, що система фінансування фізичної культури і спорту, зокрема параолімпійського спорту поділяється на чотири підсистеми: комітетська підсистема (фінансування здійснюється з державного, місцевого бюджетів і за рахунок коштів соціального страхування); громадсько-відомча підсистема (змішаний характер фінансування, тобто кошти надходять як з державного бюджету, так і з відомчих, громадських організацій і закладів); громадсько-комерційна підсистема (здійснює фінансування через Національний олімпійський комітет України, національні спортивні федерації, спортивні клуби з видів спорту); комерційна підсистема (забезпечує фінансування через організації, установи, підприємства різної форми власності, що займаються підприємницькою діяльністю) [5]. Варто відзначити, що в Україні саме у сфері параолімпійського спорту діє така структура фінансування. Докладніший аналіз зазначеної моделі нами буде здійснено нижче.

І.Л. Гасюк зазначає, що такий розподіл є дещо умовним, зважаючи на існуючу в державі систему фінансування соціально-гуманітарної сфери, адже федерації за видами спорту, Національний олімпійський комітет України [6], відомчі і громадські організації, як правило, не мають достатніх грошових коштів, які заробле-

ні внаслідок власної господарської діяльності, і тому вони здійснюють підготовку збірних команд, окремих спортсменів за рахунок коштів, які виділяються для цієї мети з державного та місцевих бюджетів [7].

Е.В. Альошин, В.І. Хаваліц поділяють державне фінансування спорту в Україні на три рівні: пряме, непряме та децентралізоване. Пряме фінансування – це спільне управління державними фондами держави. Його здійснює Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту. Непряме фінансування проводить Національний олімпійський комітет України, а також інші міністерства, які виділяють частину свого бюджету на спорт. Зокрема Міністерство освіти і науки України виплачує заробітну плату викладачам фізичної культури і спорту та фінансує професійну підготовку. Децентралізоване державне фінансування здійснюється органами місцевого самоврядування з обласних, міських, районних та селищних і сільських бюджетів [8].

Відповідно до ст. 87 Бюджетного кодексу України видатки на фізичну культуру і спорт, які здійснюються з державного бюджету, включають видатки на:

- державні програми з розвитку фізичної культури і спорту (забезпечення діяльності національних збірних команд, проведення спортивних заходів державного і міжнародного рівня, підготовка і участь національних збірних команд у міжнародних змаганнях з олімпійських та неолімпійських видів спорту, зокрема в Олімпійських іграх, Європейських іграх, Юнацьких Олімпійських іграх, Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту, забезпечення діяльності закладів фізичної культури і спорту всеукраїнського рівня, фінансова підтримка баз олімпійської підготовки та всеукраїнських громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування згідно з переліками, затвердженими Кабінетом Міністрів України);

- державні програми розвитку фізичної культури, спорту, фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю (центри державного значення з фізичної культури і спорту, проведення навчально-тренувальних зборів, всеукраїнських змагань з видів спорту для осіб з інвалідністю, заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю, утримання національних збірних команд з видів спорту для осіб з інвалідністю, забезпечення їх підготовки та участі в міжнародних змаганнях (включаючи Параолімпійські та Дефлімпійські ігри), фінансова підтримка параолімпійського руху та баз параолімпійської і дефлімпійської підготовки згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України) [9].

Стабільно пріоритетним з погляду державних видатків є олімпійський спорт і спорт вищих досягнень, частка коштів загального бюджету

фізичної культури і спорту сягає майже 63%. На фізкультурно-оздоровчу роботу серед осіб з інвалідністю виділяється 8,17% державних коштів, фізичне виховання у навчальних закладах і спорт для всіх прошарків населення, відповідно, 7,94% і 7,27%. Проведення підготовки спортсменів-параолімпійців становить у державному бюджеті видатків на спорт 5,7%, а фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері 5,45%. Стабільно неперіоритетним протягом останніх дев'яти років залишається розвиток масового спорту серед сільського населення, адже в державному бюджеті частка коштів становить тільки 2,55% [10].

Так, наприклад, Указом Президента України «Про заходи зі створення умов для проведення в 2022 році зимових Олімпійських та Параолімпійських ігор в Україні» [10] визначено одним із пріоритетних завдань Кабінету Міністрів України забезпечити розроблення за двомісячний термін з урахуванням пропозицій Організаційного комітету і затвердити зміни до Державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011–2022 рр., передбачивши заходи щодо:

- першочергового будівництва і реконструкції об'єктів спортивної, туристичної та інженерної інфраструктури, забезпечивши їх відповідність міжнародним стандартам, а також безперешкодний доступ до таких об'єктів осіб з обмеженими фізичними можливостями;

- розвитку транспортної мережі у Карпатському регіоні, зокрема будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг і залізниць між об'єктами спортивної та туристичної інфраструктури з урахуванням потреб осіб з обмеженими фізичними можливостями;

- опрацювання питання відповідальності за організацію безпеки, охорони та громадського порядку;

- забезпечення фінансування заходів із будівництва та реконструкції відповідних об'єктів транспортної, спортивної та туристичної інфраструктури за рахунок коштів Державного бюджету України, інших джерел, не заборонених законодавством, у тому числі інвестиційних ресурсів [10].

Водночас даним актом чітко визначено принцип децентралізації видатків у сфері параолімпійського спорту на організацію даного заходу на місцеві бюджети та передбачено необхідність розроблення та затвердження регіональних планів заходів щодо забезпечення будівництва нових спортивних і туристичних об'єктів, створення відповідної матеріально-технічної бази, приведення існуючих спортивних об'єктів у відповідність із міжнародними стандартами, вживання заходів щодо залучення до виконання таких планів заходів коштів інвесторів; уживання в установленому

порядку заходів щодо передбачення у відповідних місцевих бюджетах видатків на реалізацію зазначених регіональних планів заходів.

Водночас відзначимо, що на сьогодні ключову роль в організації та фінансуванні відіграє створена на державному рівні система фізкультури та спорту осіб з інвалідністю – «Інваспорт». Пріоритетним напрямком діяльності закладів цієї системи є здійснення заходів щодо розвитку в Україні спорту вищих досягнень серед людей з особливими потребами та їх фізкультурно-спортивної реабілітації.

Основним напрямком роботи системи «Інваспорт» є реабілітація осіб з інвалідністю засобами фізичної культури і спорту, їх інтеграція в суспільство. Різними формами фізкультурно-реабілітаційної та спортивної роботи в Україні охоплено близько 52 тис. осіб обмеженими можливостями: з вадами зору, опорно-рухового апарату, слуху, з наслідками ДЦП, з вадами розумового і фізичного розвитку [11]. Система «Інваспорт» спрямована на реабілітацію усіх дітей з особливими потребами, хоча дає суттєвіші можливості для тих, хто має гарні спортивні задатки.

У рамках системи закладів «Інваспорт» щорічно організуються і проводяться близько 46 чемпіонатів та першостей України. Найпопулярнішими змаганнями стали Спартакіада серед дітей з інвалідністю «Повір у себе», к і благодійна акція «Милосердя».

Іншим пріоритетним напрямом роботи є забезпечення діяльності національних збірних команд України серед спортсменів з інвалідністю, їх підготовка та участь у всеукраїнських і міжнародних змаганнях, а також державна підтримка розвитку параолімпійського та дефлімпійського руху в Україні.

Таким чином, основними статтями видатків на спорт людей з обмеженими можливостями в Україні є такі: 1) утримання штатних збірних (заробітна плата, нарахування, відрядження, послуги, винагороди за 1-3 місяця, стипендія, спортивне обладнання та інвентар); 2) організація всеукраїнських змагань; 3) організація міжнародних змагань; 4) реабілітація спортсменів-параолімпійців.

Проте з наведених інформаційних даних видно, що фінансування параолімпійського спорту відбувається досить недостатньо. А втім, слід відзначити, що вагомий внесок у фінансування даного виду спорту відіграють також і громадські організації.

У процесі дослідження особливостей правового врегулювання видатків на параолімпійський спорт варто зробити висновок, що державне фінансування є переважно єдиним джерелом підтримки параолімпійців, хоча є і підтримка спонсорів. Правовим регулюванням видатки на параолімпій-

ський спорт закріплені, але є низка проблем, які стримують його розвиток.

Головними проблемами розвитку параолімпійського спорту в Україні є такі:

1) недостатня увага органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадського сектору в розвитку даної сфери;

2) відсутність достатнього фінансування різного рівня програм параолімпійських змагань;

3) відсутність спортивних майданчиків, тренерів, які замаються підготовкою параолімпійців, зокрема їх матеріального забезпечення;

4) недостатність матеріально-технічного забезпечення як спортсменів-параолімпійців, так і тренерів, обслуговуючого персоналу;

5) відсутність фінансової підтримки в організації та проведенні змагань з параолімпійських видів спорту.

Попри те, що Україна сьогодні перебуває в реформаційному процесі, вважаємо, що одним з найголовніших факторів, що стримує розвиток параолімпійського спорту, є саме відсутність політичної волі та неналежне фінансування. Саме тому вважаємо, що головними кроками, які необхідно зробити в досліджуваній сфері є такі:

– розроблення державних комплексних і цільових програм фінансування параолімпійських видів спорту з метою нормативного урегулювання видатків на параолімпійський спорт;

– визначення пріоритетів фізичного виховання та обґрунтування переліку й обсягу їх фінансування у нормативних актах місцевого рівня;

– удосконалення організації та фінансування параолімпійського спорту, раціональне використання ресурсів;

– удосконалення нормативно-правової бази та механізмів фінансування;

– упорядкування мережі закладів фізичного виховання параолімпійського резерву;

– удосконалення системи соціального та правового захисту спортсменів-параолімпійців;

– покращення управління сферою параолімпійського спорту на всіх рівнях.

Література

1. Сьогодні в Україні і світі День людей з обмеженими фізичними можливостями / Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2132617-sogodni-v-ukraini-i-sviti-den-ludej-z-obmezenimi-fizicnimi-mozlivostami.html>.

2. Українська збірна завершила виступи на Параолімпіаді-2016 у Ріо із 117 медалями / УА: Перший. URL: <http://1tv.com.ua/news/channel/82825>.

3. Ісаченко Л. Параолімпійський триумф України. Грінченко інформ. URL: <http://grinchenko-inform.kubg.edu.ua/ukrayinski-paralimpijtsi-treti-v-sviti/#.Wj11TTNAJP0>.

4. Гулаховський М. Перш за все люди, а вже потім гроші. Що стоїть за сенсаційним виступом українців на Параолімпіаді. Главком. URL: <https://glavcom.ua/publications/persh-za-vse-lyudi-a-vzhe-potim-groshi-shcho-stojit-za-sensacijnim-vistupom-ukrajinciv-na-paralimpiadi-373243.html>.

5. Гадайтчук Д.Л. Стан фінансового забезпечення сфери фізичної культури і спорту України та шляхи його вдосконалення. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. К.: Олімпійська література, 2002. № 1. С. 86–88.

6. Національний олімпійський комітет України // Офіційна сторінка. URL: <http://noc-ukr.org/about/olympic-library/olympic-guidebook/>.

7. Гасюк І.Л. Механізми фінансування галузі «фізична культура і спорт». URL: www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-4/doc/3/07.pdf.

8. Алешин Е.В. Государственное финансирование спорта. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/PPMV/texts/2008-06/08aevsis.pdf.

9. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 №2542-III / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 37–38. Ст. 189.

10. Про заходи зі створення умов для проведення в 2022 році зимових Олімпійських та Параолімпійських ігор в Україні: Указ Президента України від 5 червня 2013 року № 315/2013. Президент України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/315/2013/print>.

11. Гниденко О.Г., Котегова Л.І. Напрями спортивної діяльності з інвалідами в роботі державних і громадських організацій. Вісник Черкаського університету, Випуск 203. Частина I. С. 42–45.

Анотація

Солопенко В. В. Особливості правового регулювання видатків на параолімпійський спорт. – Стаття.

У статті розглянуто особливості правового регулювання видатків на параолімпійський спорт, виявлено проблеми його розвитку та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: видатки на параолімпійський спорт, державне фінансування, правове регулювання видатків.

Аннотация

Солопенко В. В. Особенности правового регулирования расходов на параолимпийский спорт. – Статья.

В статье рассмотрены особенности правового регулирования расходов на параолимпийский спорт, выявлены проблемы его развития и предложены пути решения проблем.

Ключевые слова: расходы на параолимпийский спорт, государственное финансирование, правовое регулирование расходов.

Summary

Solopenko V. V. Features of legal regulation of expenditures for Paralympic sports. – Article.

The article deals with peculiarities of the legal regulation of the expenditures on Paralympic sports, problems of their development and ways of their solution.

Key words: expenditures on Paralympic sports, state financing, legal regulation of expenditures.